

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Original Research Article

The Influence of Buddhist-Based Learning Management On Academic Achievement and Desirable Characteristics of Primary School Students

อิทธิพลของการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม

ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา

Pornpimon Chalermmeprasert^{1*}, Wiruch Phansai², & Surasith Lapinsee³พรพิมล เฉลิมมีประเสริฐ^{1*}, วิรัช พานซ้าย², & สุรสิทธิ์ ลาภอินทรีย์³

ARTICLE INFO

Name of Author &
Corresponding Author: *

1. Pornpimon Chalermmeprasert*

พรพิมล เฉลิมมีประเสริฐ
Faculty of Education, Phitsanulok
University, Thailand.
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
Email: pornpimon_chalerm@plu.ac.th

2. Wiruch Phansai

วิรัช พานซ้าย
Faculty of Education, Phitsanulok
University, Thailand.
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
Email: wiruch_phansai@plu.ac.th

3. Surasith Lapinsee

สุรสิทธิ์ ลาภอินทรีย์
Faculty of Education, Phitsanulok
University, Thailand.
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
Email: surasith_lap@plu.ac.thคำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม,
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, คุณลักษณะอันพึงประสงค์,
นักเรียนประถมศึกษา

Keywords:

Buddhist-Based Learning Management,
Academic Achievement,
Desirable Characteristics, Primary School
Students

Article history:

Received: 26/02/2026
Revised: 20/03/2026
Accepted: 10/04/2026
Available online: 27/05/2026

How to Cite:

Chalermmeprasert, P. et al. (2026). The
Influence of Buddhist-Based Learning
Management On Academic Achievement
and Desirable Characteristics of Primary
School Students. *Journal Dhamma for Life*,
494-507.

ABSTRACT

This research aimed to (1) examine the level of Buddhist-based learning management, (2) investigate the level of academic achievement and desirable characteristics, and (3) analyze the influence of Buddhist-based learning management on academic achievement and desirable characteristics of primary school students. This study employed a quantitative research design using a survey method. The sample consisted of 300 sixth-grade students, selected through multi-stage sampling. The research instruments included a questionnaire on Buddhist-based learning management, an assessment form of desirable characteristics, and an academic achievement test. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation, and inferential statistics, namely multiple regression analysis.

The results revealed that (1) the overall level of Buddhist-based learning management was high, (2) students' academic achievement and desirable characteristics were at a high level, and (3) Buddhist-based learning management had a positive influence on academic achievement ($\beta = 0.45$) and desirable characteristics ($\beta = 0.52$) at the .05 level of statistical significance. The model could explain 38% and 42% of the variance, respectively. The new body of knowledge derived from this study is the Buddhist Holistic Learning Model, which integrates the Threefold Training and Yonisomanasikra to systematically develop students' academic achievement and desirable characteristics.

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai-Journal Citation Index Centre<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม (2) ศึกษาระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ (3) วิเคราะห์อิทธิพลของการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 300 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามการจัดการเรียนรู้ ตามหลักพุทธธรรม แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า (1) การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมโดยรวมอยู่ใน ระดับมาก (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และ (3) การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($\beta = 0.45$) และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ($\beta = 0.52$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอธิบาย ความแปรปรวนได้ร้อยละ 38 และ 42 ตามลำดับ องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ แบบจำลองการพัฒนาผู้เรียนเชิงองค์รวมด้วยพุทธธรรม ซึ่งบูรณาการหลักไตรสิกขาและโยนิโสมนสิการในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างเป็นระบบ

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งไม่เพียงมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาจากการเน้น ความรู้เพียงอย่างเดียว ไปสู่การพัฒนาคนอย่างสมดุล โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ซึ่งถือเป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางรากฐานด้านพฤติกรรม ความคิด และคุณลักษณะของบุคคลในระยะยาว เด็กในช่วงวัยนี้อยู่ในช่วงของการเรียนรู้ทางสังคมและการพัฒนาคุณธรรม หากได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมจะช่วยให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวก เช่น ความมีวินัย ความรับผิดชอบ และการมีจิตสาธารณะ ในทางตรงกันข้าม หากขาดการปลูกฝังที่ดีอาจนำไปสู่ปัญหาพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563, 6) อย่างไรก็ตาม จากสภาพปัญหาที่พบในบริบทการศึกษาของไทยในปัจจุบัน พบว่านักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวนหนึ่งยังขาดสมาธิในการเรียน ขาดความรับผิดชอบ และมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน หรือการขาดแรงจูงใจในการเรียน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้

เห็นถึงข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้ที่ยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในมิติ ของจิตใจ และคุณธรรม แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจในการนำมา ประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทย และมีหลักธรรม ที่มุ่ง พัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาผู้เรียนในยุคปัจจุบัน กล่าวคือ ศีล ช่วยควบคุมพฤติกรรม สมาธิช่วยพัฒนาจิตใจให้มีความตั้งมั่น และปัญญาช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและ สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีเหตุผล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2563) นอกจากนี้ หลักโยนิโส มนสิการ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ ยังสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์และการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการพิจารณา เหตุและผลอย่างรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2564) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีความพยายามในการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณา การกับการจัดการเรียนรู้ ในสถานศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมฝึกสมาธิ การส่งเสริมสติในชั้นเรียน และการ ปลุกฝังคุณธรรมผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งพบว่าสามารถช่วยพัฒนาพฤติกรรมเชิงบวกและเสริมสร้าง สมาธิในการเรียนของผู้เรียนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) อย่างไรก็ตามการ ดำเนินการดังกล่าวยังขาดความ เป็นระบบและขาดการประเมินผลเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการ จัดการเรียนรู้ตามหลัก พุทธธรรมอีกทั้ง งานวิจัยในบริบทของประเทศไทยที่ศึกษาอิทธิพลของการจัดการเรียนรู้ ตามหลักพุทธธรรม ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ยัง มีจำนวนจำกัด และส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่เน้นเชิงพรรณนา มากกว่าการวิเคราะห์เชิงสาเหตุหรือเชิงปริมาณ ทำให้ยังไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้อย่างชัดเจน (สมชาย วงศ์สุวรรณ, 2562) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยเรื่องอิทธิพลของการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา จึงมีความสำคัญและความจำเป็น อย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนา การศึกษาไทยในปัจจุบัน เนื่องจากจะช่วยสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับบทบาทของหลักพุทธธรรมในการ พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านวิชาการและคุณธรรม รวมทั้งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการ เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของไทย นอกจากนี้ ผลการวิจัยยัง สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนให้ สามารถบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคน เก่ง คนดี และมีความสุข ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาของไทยในระยะยาว อย่างยั่งยืน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องอิทธิพลของการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

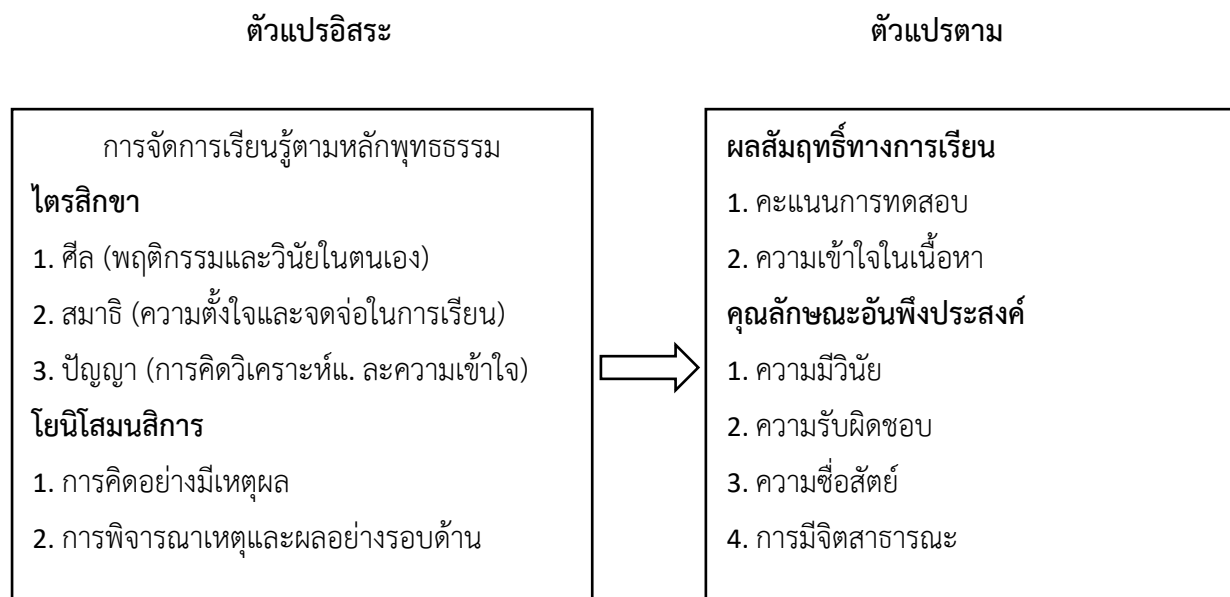

เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย อันนำไปสู่การสร้างแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และพฤติกรรมอย่างสมดุล โดยสาระสำคัญของการศึกษาประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัย แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม ซึ่งมีได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาด้านความรู้หรือสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาด้านพฤติกรรม จิตใจ และคุณธรรมควบคู่กันไป หลักพุทธธรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งถือเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ศีลเป็นหลักในการควบคุมพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตให้อยู่ในระเบียบวินัย สมาธิเป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคง สงบ และพร้อมต่อการเรียนรู้ ขณะที่ปัญญาเป็นการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2563) การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาจึงช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ ทั้งในมิติของความรู้และคุณธรรม นอกจากนี้ หลักโยนิโสมนสิการยังถือเป็นอีกแนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นหลักแห่งการคิดอย่างแยบคาย มีเหตุผล และพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ซึ่งช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ อันสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (สุภาวศ์ จันทวานิช และคณะ, 2564) ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับกระบวนการจัดการเรียนรู้จึงสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ความสามารถทางวิชาการ และคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาไทยในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาและความสำเร็จของผู้เรียน โดยครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการ และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถวัดได้จากผลการทดสอบ การประเมินผล หรือพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561) งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีหลายประการ ทั้งปัจจัยด้านผู้เรียน ครูผู้สอน วิธีการจัดการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมาธิ การมีสติ และการคิดอย่างมีเหตุผล จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตั้งใจในการเรียน มีความสามารถในการจดจำ และสามารถประมวลความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมจึงมีแนวโน้มที่จะส่งผลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระดับประถมศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “คนดี คนเก่ง และมีความสุข” ตามเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยครอบคลุมลักษณะสำคัญ เช่น ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ การมีจิตสาธารณะ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) การพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง มิใช่เพียงการสอนเชิงทฤษฎีเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดทางพุทธศาสนาที่มุ่งพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจควบคู่กัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมจึงสามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างยั่งยืน จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับแนวคิดการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อศึกษาว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมสามารถส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาได้อย่างไร ทั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีสติ สมาธิ การคิดวิเคราะห์ และการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับการเรียนรู้ทางวิชาการ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม
2. เพื่อศึกษาระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้จะสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถทางวิชาการ และด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องอิทธิพลของการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างตัวแปร โดยใช้วิธีการสำรวจ (Survey Research) และการวิเคราะห์ เชิงอนุมาน เพื่ออธิบายอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตามอย่างเป็นระบบ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2568 ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นฐานด้านพฤติกรรมและคุณลักษณะของมนุษย์

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 300 คน ปีการศึกษา 2568 ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2564) โดยมีขั้นตอนดังนี้ สุ่มเลือกเขตพื้นที่การศึกษา สุ่มเลือกสถานศึกษาในแต่ละเขต และสุ่มเลือกนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างอ้างอิงตามหลักการวิจัยเชิงปริมาณที่เหมาะสมกับ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยควรมีจำนวนไม่น้อยกว่า 15–20 เท่าของจำนวนตัวแปร เพื่อให้การวิเคราะห์มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2564; บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และโยนิโสมนสิการ (การคิดอย่างมีเหตุผล และการพิจารณาเหตุและผลอย่างรอบด้าน)

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (คะแนนการทดสอบ และความเข้าใจในเนื้อหา) และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และการมีจิตสาธารณะ) การกำหนดตัวแปรดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธธรรมที่เน้นการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาอย่างเป็นองค์รวม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2563)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert Scale ครอบคลุมองค์ประกอบของไตรสิกขาและโยนิโสมนสิการ โดยมีค่าคะแนน ตั้งแต่ 1–5 (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)
2. แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครอบคลุมตัวชี้วัดด้านวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ของผู้เรียน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอต่อ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน การวัดและประเมินผล และ พระพุทธศาสนา เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย รวมทั้งพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา ภาษา และโครงสร้างของเครื่องมือ จากนั้นนำผลการประเมินมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเป็น +1 = สอดคล้อง, 0 = ไม่แน่ใจ และ -1 = ไม่สอดคล้อง ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 แสดงว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยในระดับดี และสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเพิ่มความชัดเจนและความครอบคลุมของเนื้อหา
2. ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) หลังจากปรับปรุงเครื่องมือแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่า เครื่องมือมีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.80 ซึ่งอยู่ในระดับดี แสดงถึงความสอดคล้องภายในของเครื่องมือและความสามารถในการวัดตัวแปรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับคะแนนรวม (Item-total Correlation) เพื่อคัดเลือกและปรับปรุงข้อคำถามที่มีคุณภาพ ส่งผลให้เครื่องมือมีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล (สุภาวค์ จันทวานิช และคณะ, 2564)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมจัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัยเพื่อประกอบการพิจารณาอนุญาต เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยประสานงานกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เพื่อกำหนดวัน เวลา และสถานที่เก็บข้อมูลให้เหมาะสม และไม่กระทบต่อการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย ระยะเวลา และสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย พร้อมขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง และจากผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรมในกรณีที่เป็นผู้เยาว์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ หลังการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถาม คัดแยกฉบับที่ไม่สมบูรณ์ และบันทึกข้อมูลเข้าสู่โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ทางสถิติ ในการประมวลผลข้อมูล ทั้งนี้ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูลและระดับของตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นตัวชี้วัด ในการแปลผลค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนตามช่วงคะแนนของมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2564)

- 4.21–5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด
- 3.41–4.20 หมายถึง ระดับมาก
- 2.61–3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง
- 1.81–2.60 หมายถึง ระดับน้อย
- 1.00–1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการวิเคราะห์เชิงอนุมาน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลของตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา และโยนิโสมนสิการ) ที่มีต่อตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติ ได้แก่ ความเป็นเส้นตรง (Linearity) ความเป็นอิสระของค่าความคลาดเคลื่อน (Independence of Errors)

และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) เพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2564)

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการภายใต้หลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยผู้วิจัยได้แจ้งรายละเอียดการวิจัยแก่ผู้เข้าร่วม และได้รับความยินยอมก่อนการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งรักษาความลับของข้อมูลและใช้ข้อมูลเพื่อการวิจัยเท่านั้น (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2562)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ระดับการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม

การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ไตรสิกขา	4.06	0.58	มาก
- ด้านศีล	4.15	0.60	มาก
- ด้านสมาธิ	4.10	0.57	มาก
- ด้านปัญญา	4.08	0.55	มาก
2. โยนิโสมนสิการ	4.13	0.59	มาก
- การคิดอย่างมีเหตุผล	4.12	0.58	มาก
- การพิจารณาเหตุและผลอย่างรอบด้าน	4.16	0.62	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	4.12	0.58	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.58) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านศีล รองลงมาคือ โยนิโสมนสิการ ด้านสมาธิ และด้านปัญญา ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้มีการส่งเสริมพฤติกรรมและการคิดอย่างมีเหตุผลในระดับที่ดี

ตารางที่ 2 ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
คะแนนการทดสอบ	4.02	0.65	มาก
ความเข้าใจในเนื้อหา	4.08	0.60	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	4.05	0.62	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.62) โดยด้านความเข้าใจในเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านคะแนนการทดสอบ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหามากกว่าการวัดผลด้วยคะแนนเพียงอย่างเดียว

ตารางที่ 3 ระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ความมีวินัย	4.20	0.56	มาก
ความรับผิดชอบ	4.17	0.55	มาก
ความซื่อสัตย์	4.16	0.53	มาก
จิตสาธารณะ	4.19	0.52	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	4.18	0.54	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.54) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ความมีวินัย รองลงมาคือ จิตสาธารณะ ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์ ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาด้านคุณธรรมของผู้เรียนในระดับที่ดี

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	β	R ²	p-value
การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	0.45	0.38	< .041*
การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม	คุณลักษณะอันพึงประสงค์	0.52	0.42	< .045*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($\beta = 0.45$) และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ($\beta = 0.52$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ร้อยละ 38 และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้ร้อยละ 42 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน อย่างเป็นองค์รวม

อภิปรายผล

1. ระดับการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในมิติของศีล สมาธิ ปัญญา และโยนิโสมนสิการ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2563) ที่อธิบายว่าหลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็น

องค์รวม โดยศีลช่วยควบคุมพฤติกรรม สมาธิช่วยพัฒนาจิตใจ และปัญญาช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมควบคู่กับวิชาการ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภาพร ครุฑจันทร์ และคณะ (2566) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาผู้เรียน ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมและการคิดอย่างมีเหตุผล

2. ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความเข้าใจในเนื้อหา ซึ่งสูงกว่าคะแนนการทดสอบ ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะการฝึกสมาธิและการใช้โยนิโสมนสิการ ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างแท้จริง มากกว่าการเรียนรู้แบบท่องจำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2564) ที่เน้นการเรียนรู้เชิงกระบวนการ

3. ระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความมีวินัยและจิตสาธารณะ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ ตามหลักพุทธธรรมสามารถพัฒนาพฤติกรรมและคุณธรรมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพล เจริญประกอบ (2564) ที่พบว่าการใช้หลักอริยสัจ 4 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สามารถส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนได้

4. อิทธิพลของการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม กล่าวคือ ศีลช่วยควบคุมพฤติกรรม สมาธิช่วยเพิ่มความตั้งใจและความสามารถในการเรียนรู้ ปัญญาช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โยนิโสมนสิการช่วยส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2563) และแนวคิดการศึกษาศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการพัฒนา ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชยาภา คำเมรี และคณะ (2566) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งด้านความรู้และคุณธรรมอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมจะสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ในระดับหนึ่ง ($R^2 = 0.38$ และ 0.42) แต่ยังมีปัจจัยอื่น ที่อาจส่งผลต่อผลลัพธ์ เช่น แรงจูงใจของผู้เรียน สภาพแวดล้อมทางการเรียน และบทบาทของครู ซึ่งควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบจำลองการพัฒนาผู้เรียนเชิงองค์รวมด้วยพุทธธรรม (Buddhist Holistic Learning Model)

แผนภาพที่ 2 แบบจำลองการพัฒนาผู้เรียนเชิงองค์รวมด้วยพุทธธรรม (Buddhist Holistic Learning Model) ไตรสิกขา (ศีล-สมาธิ-ปัญญา)

สรุป

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม โดยพบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านศีลและโยนิโสมนสิการ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสถานศึกษามีการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง อันส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และพฤติกรรมที่เหมาะสม นอกจากนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับมาก โดยนักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาและสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ได้ดีกว่าผลคะแนนจากการทดสอบเพียงอย่างเดียว สะท้อนถึงการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) ที่เน้นกระบวนการคิด วิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกัน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนก็อยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเฉพาะด้านความมีวินัยและจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ที่สำคัญ ผลการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสถิติพบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ร้อยละ 38 และอธิบายความแปรปรวนของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ร้อยละ 42 ผลการวิจัยดังกล่าวจึงยืนยันได้ว่า การบูรณาการ

หลักพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ได้ส่งผลเฉพาะด้านวิชาการเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมเชิงบวกของผู้เรียนอีกด้วย

ในเชิงวิชาการ ผลการวิจัยครั้งนี้มีคุณูปการต่อองค์ความรู้ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา โดยชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของหลักพุทธธรรมในการประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นทั้ง “ความรู้ควบคู่คุณธรรม” ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตร การพัฒนาครู และการกำหนดนโยบายทางการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. สถานศึกษาควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการไตรสิกขา และโยนิโสมนสิการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
2. ครูผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมที่เน้นการฝึกสมาธิ การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้เชิงเหตุผล เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนควบคู่กับคุณธรรม
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและสนับสนุนทรัพยากรในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง
4. ควรมีการประเมินผลผู้เรียนแบบองค์รวม ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติม เช่น แรงจูงใจในการเรียน สภาพแวดล้อมทางการเรียน หรือบทบาทของครู เพื่อเพิ่มอำนาจในการอธิบายผลลัพธ์
2. ควรใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
3. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังระดับการศึกษาอื่น เช่น มัธยมศึกษา หรืออุดมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบผล

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). *สถิติสำหรับงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงกระบวนการเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai Journal Citation Index Centre

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). รายงานผลการดำเนินงานด้านการศึกษาของประเทศไทย. <https://www.moe.go.th>
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 15). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชยาภา คำเมรี และคณะ. (2566). การพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม. <https://journal.ubonmcu.org>
- นิภาพร ครุฑจันทร์ และคณะ. (2566). การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. จากเว็บไซต์: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/258510>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2563). พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ศิริพล เจียมประกอบ. (2564). ผลของการใช้กิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4. จากเว็บไซต์: <https://ir.stou.ac.th>
- สมชาย วงศ์สุวรรณ. (2562). การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์, 30(2), 45–60
- สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (2562). แนวทางการดำเนินการพัฒนาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์. จากเว็บไซต์: https://www.fercit.org/file/Thai_Ethical_Guidelines_Full.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560). จากเว็บไซต์: https://academic.obec.go.th/images/document/1559878925_d_1.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). แนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา. จากเว็บไซต์: <https://contentcenter.obec.go.th/detail/book/67876>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). รายงานสภาวะการศึกษาไทย พ.ศ. 2561–2562. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- สุภางค์ จันทวานิช และคณะ. (2564). การวิจัยทางสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 14). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย